

УДК 930.2:004.738.5
930:004.65

МЕТОДОЛОГИЈА Methodology

ПРОБЛЕМ ЦИТИРАЊА ЕЛЕКТРОНСКИХ ИНФОРМАЦИЈА

Слободан МАНДИЋ

дипломирани историчар, архивиста-приправник,
Историјски архив града Београда

АПСТРАКТ: *Рад се бави проблемом цитирања електронских информација, пре свега материјала преузетог са Интернета, који се својим обиљем и разноврсношћу све више намеће као незаобилазан рудник информација савременим генерацијама историчара.*

Кључне речи: *Интернет, електронске информације, цитирање, информационе технологије, историографија*

Све до краја осамдесетих година прошлог века и појаве World Wide Web-а, примена рачунара у историјској науци углавном се сводила на обраду података и слободног текста, с тим што су почетни облици рада знатно унапређени, првенствено новим, специјализованим софтверским решењима и институцијализованом формом сарадње на међународном нивоу. Међутим, експанзија Интернета и дигитална револуција са почетка деведесетих година XX века дале су области *компјутеризације и историографије*¹ нови замаха,

¹ Невезано од различитих термина као што су у енглеском говорном подручју *history and computing* и *historical information science*, на немачком језику *historische Fachinformatik*, у Русији *историческая информатика*, или *geschiedenis en informatica* и *historische informationkunde* у Холандији, ми смо се одлучили за назив *компјутеризација и историографија* желећи да укажемо како је реч о односу историјске науке, а не историје, тј. прошлости и компјутеризације, односно утицаја компјутера на неку сферу деловања у друштву. Постоји и посебна област историјског истраживања која се бави историјом компјутеризације у оквиру историје технологије, науке и математике. О проблему везаном за употребу терминологије видети у: Onno Boonstra, Leen Breurea and Peter Doorn, *Past, present and future of historical information science*, Amsterdam, 2004, стр. 18, 2. VII 2004, <http://www.niwi.knaw.nl/en/geschiedenis/medewerkers/peter_doorn_home_page/new_0_copy1/past_present_future_of_historical_information_science/new/> (26. XI 2005).

доводећи све већи број историчара у додир са савременим технологијама.² Интернет, као највећи глобални информациони ресурс и једино средство за масовно комуницирање у реалном времену, отворио је до тада неслућене могућности на пољу истраживачког рада, али и бројне проблеме везане за његову употребу у историјској науци. Међу проблемима са којима се историчари широм света, са мање или више успеха, већ петнаестак година суочавају, несумњиво се издваја и проблем цитирања електронских извора.

Историчар мора увек показати одакле (из којих извора или литературе, из какве комбинације, из каквих прорачуна) потиче његов одговор на делове истраживачког питања и на његове основне тезе. Цитирање извора и литературе у критичком апарату подвргнуто је строгим правилима.³ Међутим, стандарди цитирања извора и литературе (у писаном, штампаном, или микрофилмованом облику) не могу се у потпуности применити за цитирања информација преузетих са Интернета, односно информација у дигиталном облику.⁴ Најважнија последица која се јавља при презентацији историјских извора и радова у различитим форматима у електронском облику, посебно у HTML-у⁵ (када се цео садржај неког документа налази на само једној страници), управо се тиче проблема цитирања. Посебан проблем представља и начин поновног налажења података преузетих са Web-а (нпр. ради провере), услед повременог мењања, ажурирања (*update-a*), промене адресе, престанка постојања странице и томе слично. Због овога, као и других проблема, велики број истраживача сматра да се подаци преузети са Интернета не могу користити у научним радовима све док се питање цитирања електронских информација не реши на одговарајући

² Појавом првих веб браузера 1993. године, који су омогућили масовну употребу Интернета за шири круг корисника, учињени су и први, стидљиви кораци приступа историчара овом новом медију. Многи међу њима већ су имали нека неопходна техничка знања. Тако је новембра 1994. године Морис Пирс (Morris Pierce), инжењер који је мало пре тога стекао и звање доктора историјских наука, направио један од првих сајтова за Универзитет у Рочестеру. Приближно у исто време је и је Џорџ Велинг (George Welling), тада запослен на Одељењу за компјутеризацију у области хуманистичких наука у Гронингену у Холандији отпочео са једним курсем у којем је подучавао компјутерским вештинама америчке студенте историје, а они су га замолили да направи сајт посвећен Америчкој револуцији. Велингов сајт, под називом Од Револуције до обнове (From Revolution to Reconstruction), убрзо је постао један од првих познатих историјских веб сајтова. Видети у: Daniel J. Cohen, Roy Rosenzweig, „Exploring the History Web”, у: *Digital History. A Guide to Gathering, Preserving, and Presenting the Past on the Web*, <http://chnm.gmu.edu/digitalhistory/exploring/1.php#_edn> (18. XI 2005).

³ Mirjana Gross, *Historijska znanost. Razvoj, oblik, smjerovi*, Zagreb, 1980, стр. 304–305.

⁴ Aleksandra Fostikov, Nenad Milenović, „The citation guide for Internet sources in History and other sciences”, *Преглед НЦД*, 7, Београд, 2005, <<http://elib.mi.sanu.ac.yu/files/journals/ncd/5/d010download.pdf>> (31. VIII 2006).

⁵ HTML - Hypertext Markup Language – skup simbola za markaciju ili kodova umetnutih u dokument, koji se prezentuju na stranici za pretraživanje na Web-u. Zbog ovoga većina dokumenata na Web-u sadrži sufiks .HTML, ili .HTM.

начин.⁶ Међутим, избегавање употребе Интернета и других савремених технолошких продуката у историјском истраживању због оваквих проблема, више се чини као својеврсно кретање линијом мањег отпора, а све већи број истраживача у своме раду уочава да бити дигиталан више не представља принципијалну дилему, или ствар нечијег слободног избора, већ неизбежност првог реда.⁷ Ово нарочито стога што прелазак са традиционалних форми на електронски вид изражавања доводи до постепеног нестанка старих врста историјских извора: писама, разгледница, дневника, записа, телеграма, а паралелно, како ови историјски извори све више попримају застарео и мање употребљив облик, долази и до појаве њихових пандана у електронском облику: електронске поште, дискусионих форума, list сервиса, блогова и сл., који се могу окарактерисати као *нове врсте историјских извора*, како због специфичног електронског облика, подложности различитим облицима промене, али и злоупотреба на Интернету, честих промена садржаја стране (update-а, или ажурирања), тако и због потребе креирања посебних алата намењених њиховој критици, на пример за одређивање аутентичности.⁸

Требало би имати у виду да материјал преузет са Интернета, публикован на CD ROM-у и сл. може имати и свој еквивалент у штампаном облику, који може бити идентичан, сличан или потпуно различит од електронске форме документа. Електронски извори у ужем смислу обухватају само она документа која постоје искључиво у електронској форми. **Електронске изворе у ужем смислу** можемо поделити у две основне групе, које даље обухватају следеће врсте електронских извора:

1. Web и online извори

- World Wide Web странице
- FTP сајтови
- online синхрона комуникација (chat)
- блогови
- приватни e-mail
- e-mail са list сервиса
- форум, дискусиона група
- јавни коментари

⁶ А. Fostikov, N. Milenović, *The citation guide...*

⁷ У последње време је и међу радовима домаћих истраживача приметна тенденција повремене употребе електронских извора, првенствено информација преузетих са Интернета, или са CD-ROM-а. Међутим, при цитирању такве врсте грађе сви они, без изузетка, наводе само адресу сајта (URL) са које су информацију преузели, у потпуности се оглушујући о упутства за цитирање електронских информација, као и о специфичности узете из историјске изворе тог типа.

⁸ Aleksandra Fostikov, Slobodan Mandić, „New categories of historical sources: e-mail and forum. Internet communication and history”, у: *Преглед НЦД*, Београд (у штампи).

2. остали електронске извори

- CD ROM-ови
- дискете
- магнетне траке
- друге базе података персоналних рачунара

Упркос томе што још не постоји конвенција о начину цитирања електронских извора и литературе, сматрамо да је веома важно бити упознат са неким од тренутно важећих стандарда и препорука, као и са думетима у решавању овог проблема.

На Интернету је могуће пронаћи велики бр. тзв. водича за цитирање, који се стално ревидирају и допуњују, као што су: MLA (Modern Language Association), APA (American Psychological Association), CBE (Council of Biology Editors), Style for Documentation in Science and Mathematics, Chicago Manual of Style и др.⁹ Као што се из наведених наслова лако да закључити, у питању су специјализовани водичи за поједине научне области. Најпознатији, најпотпунији, а свакако и најбољи водич за цитирање електронских извора у историографији представља рад Мориса Кроуза (Maurice Crouse), који аутор већ више од једне деценије ревидира и допуњује, а који нам је бесплатно доступан на Интернету.¹⁰

Све до недавно ови водичи нису се адекватно бавили изазовима на које су историчари наилазили у коришћењу електронских информација. Проблему цитирања електронских извора прилазило се површно, у најбољем случају само би било дато неколико корисних примера. Универзитет у Чикагу ће тек 2003. године, у петнаестом издању Водича (The Chicago Manual of Style), коначно дати комплетније и задовољавајуће упутство за цитирање електронских информација.¹¹ Независно од појединачних упутстава

⁹ О различитим врстама стилова за цитирање електронских извора, као и линкове за сваки од набројаних стилова видети на Web страници: Dartmouth College, Sources © 1998, *Citing Your Sources*. Lesson 6, <<http://camellia.shc.edu/literacy/tablesversion/lessons/lesson6/citationstyles.htm>> (27. XI 2005).

¹⁰ Maurice Crouse, *Citing Electronic Information in History Papers*, 4. VIII 2006, <<http://history.memphis.edu/mcrouse/elcite.html>> (26. III 2007). Овде треба скренути пажњу да нам је доступно само последње издање Кроузовог Водича од 4. августа 2006. године, а да претходна издања поседује само онај ко их је раније преузео са Интернета и сачувао. Ова чињеница има извесног значаја и за тему о којој овде говоримо, а са тим у вези споменимо и да је аутор у самом уводу текста дао напомену да се актуелно издање значајније разликује од издања из 2002. године, као и да је у самом тексту навео у чему се разлике огледају. Од осталих специјализованих водича за цитирање у историографији погледати такође и у: Melvin E. Page, *A Brief Citation Guide for Internet Sources in History and the Humanities (Version 2.1)*, 20. 2. 1996, <<http://www.h-net.org/~africa/citation.html>> (26. III 2007).

¹¹ Maurice Crouse, *Citing Electronic Information in History Papers*, 4. VIII 2006, <<http://history.memphis.edu/mcrouse/elcite.html>> (26. III 2007).

за цитирање електронских извора, битно је запамтити да који год стил усвојили, морамо га се доследно и константно придржавати.

С обзиром на проблеме који се јављају у цитирању електронских извора, првенствено материјала преузетог са Интернета, сви водичи за цитирање препоручују да се у библиографске јединице унесу и: назив Интернет странице, датум последње измене, ажурирања (update-a) сајта или странице, ако су дати, протокол и адреса, као и датум приступа (у загради). На пример:

University of Michigan, „Travels in Southeastern Europe”, у: *The Humanities Text Initiative*, 9. VI 2004, <<http://www.hti.umich.edu/b/bosnia/>> (4. IX 2006).

Roger A. Griffin, „Finding Primary Sources on the Internet”, у: *Using the Internet as a resource for historical research and writing*, Austin 1999, <<http://www.austincc.edu/history/inres04prm.html>> (12. VI 2005).

Stefan Baschke, *The History Journals Guide. Starting Page*, 16. XI 2005, <<http://www.history-journals.de/>> (5. XII 2005).

Као што се из наведених примера лако да уочити, задовољавајућа форма цитата материјала преузетог са Интернета обавезно подразумева: име аутора или уредника; наслов рада или, као у последњем примеру, наслов web стране; годину издања и/или датум када је сајт последњи пут ажуриран; комплетну web адресу, тј. URL (Uniform Resource Locator) и на крају датум приступа.

Следе два примера који показују како треба цитирати чланке из часописа и периодике – на стандардни облик цитирања једноставно се додаје информација о Интернет адреси (тј. URL-у) иза које следи датум када смо приступили чланку. Пре Интернет адресе можемо навести и датум када је сајт последњи пут ажуриран, или, ако информација о томе на сајту не постоји, можемо ставити без датума, као у првом примеру:

Frank Cain, „Computers and the Cold War: United States Restrictions on the Export Computers to the Soviet Union and Communist China”, у: *Journal of Contemporary History*, Vol. 40, No. 1, 131–147 (2005), без датума, <<http://jch.sagepub.com/cgi/reprint/40/1/131.pdf>> (23. IX 2006).

Vladimir Jovanović, „Maloletničko prestupništvo u Srbiji krajem XIX veka”, у: *Godišnjak za društvenu istoriju*, godina VIII, sveska 1–2, Beograd, 2001, стр. 19–30, <http://www.udi.org.yu/articles/v_jovanovic.pdf> (16. III 2007).

Понекад се оспорава одвајање web адресе у угластим заградама у образложење да оне имају посебно значење у неким програмским кодови-

ма, укључујући HTML, али ово образложење губи на значају ако имамо у виду да се и други знакови интерпункције попут две тачке, тачке-зареза, зареза, цртица, знакова навода, такође могу употребити у исту сврху. Угласе заграде у овом случају једноставно служе да издвоје URL, слично као што се у неким фуснотама заградама издваја година издања.¹²

Што се датума последње измене, тј. ажурирања или update-а сајта, као и датума приступа документу који цитирамо тиче, све више водича изоставља препоруку да се прецизира о којем датуму је заправо реч: ако је у питању датум када су документ, односно страна, или сајт последњи пут ажурирани, онда се изостављају термини попут „last modified”, или „последња измена”, а код датума последњег приступа изоставља се „access date”, или „датум приступа”, и наводе се сами датуми. О којем датуму је заправо реч биће јасно по самом месту у односу на URL адресу: ако је датум када је страница последњи пут ажурирана познат, онда ћемо га увек стављати испред адресе сајта, тј. URL-а, а ако не, онда на истом месту можемо ставити „без датума”. Датум последњег приступа сајту увек наводимо на самом крају цитата, иза URL -а, у загради.

Када преузимамо неки навод са странице која се налази у оквиру једног сајта, а та страница има (као што је у највећем броју случајева пример) свој посебан наслов, онда ћемо, поред наслова странице, навести и пун наслов сајта, као у случају стандардног навођења чланка у оквиру часописа. Наравно, наводи се само адреса са које смо преузели податак. На пример:

Roger A. Griffin, „Finding Primary Sources on the Internet”, у: *Using the Internet as a resource for historical research and writing*, Austin 1999, <<http://www.austincc.edu/history/inres04prm.html>> (12. VI 2005).

Миланка Тодић, „Лик новог човека”, у: *Миланка Тодић, Фотографија и пропаганда 1945–1958*, поглавље Лик новог човека, без датума, <http://www.photo-propaganda.com/lik_sve.php> (15. III 2007).

Или, друга могућност је да, ради прегледности, у цитату назначимо у ком одељку сајта се налази страница коју наводимо:

Миланка Тодић, *Фотографија и пропаганда 1945–1958*, поглавље Лик новог човека, без датума, <http://www.photo-propaganda.com/lik_sve.php> (15. III 2007).

Постоји недоумица како цитирати документ ако је на страници на којој се он налази дат и извор одакле је документ преузет, што је најчешће случај са архивском грађом презентованом на Интернету. Узмимо пример

¹² Maurice Crouse, *Citing Electronic Information in History Papers*, 4. VIII 2006, <<http://history.memphis.edu/mcrouse/elcite.html>> (27. III 2007).

виртуелног архива на сајту Међународног пројекта за хладни рат. Ту се у оквиру колекције Југославија у хладном рату налази и документ о разговору између Хенрија Кисинџера, саветника председника САД-а, и Мирка Тепавца, савезног секретара за иностране послове СФРЈ, вођеном 1. октобра 1970. године, за време једног авионског лета.¹³ У заглављу странице на којој је презентован превод документа на енглески језик у HTML формату налази се и кратак опис документа у коме је наведено и одакле је документ преузет.¹⁴ Такође, на истој страници дат је и линк ка дигиталној копији скенираног оригинала документа у .PDF формату. Сматрамо да би задовољавајући облик цитата требало да садржи само податке о електронском облику документа (било да је у питању HTML, било .PDF), односно да увек треба наводити онај извор којим смо се заиста послужили. Тако би овај документ преузет са Интернета требало цитирати на следећи начин:

CWIHP (Cold War International History Project) Virtual Archive, „Report on the talk between Henry Kissinger and Mirko Tepavac held on an airplane en route from Zagreb”, у: *Collection: Yugoslavia in the Cold War*, 2007, <http://wilsoncenter.org/index.cfm?topic_id=1409&fuseaction=va2.document&identifier=9770FB78-A517-DB4B-DE4C6DBC109FD1BE&sort=Collection&item=Yugoslavia%20in%20the%20Cold%20War> (28. III 2007).

Или, ако бисмо цитирали дигиталну копију скенираног оригинала у .PDF-у:

CWIHP (Cold War International History Project) Virtual Archive, „Zabeleška o razgovoru sa Henri Kisnger-om, vođenim u četvrtak, 1. oktobra 1970., u avionu na povratku iz Zagreba”, у: *Collection: Yugoslavia in the Cold War*, 2007, <http://wilsoncenter.org/topics/va2/docs/1970_10_01_f.pdf> (28. III 2007).

Наведимо још један пример цитирања историјских извора публикованих на Интернету. На сајту Универзитета Ситон Хоул (Seton Hall University) у оквиру Програма за руске и источноевропске студије (Russian and East European Studies Program), доступна је лепа колекција докумената из руске историје. У оквиру колекције налази се и документ - прокламација о увођењу новог календара у Русији, 20. децембра 1699. године. Испод

¹³ CWIHP (Cold War International History Project) Virtual Archive, „Report on the talk between Henry Kissinger and Mirko Tepavac held on an airplane en route from Zagreb”, у: *Collection: Yugoslavia in the Cold War*, 2007, <http://wilsoncenter.org/index.cfm?topic_id=1409&fuseaction=va2.document&identifier=9770FB78-A517-DB4B-DE4C6DBC109FD1BE&sort=Collection&item=Yugoslavia%20in%20the%20Cold%20War> (28. III 2007).

¹⁴ „Source: Josip Broz Tito Archives, KPR I-3-a USA. Visit of Richard Nixon 9.30-10.2.1970. Translated for CWIHP by Lana Obradovic”; CWIHP Virtual Archive, „Report on the...”, (28. III 2007).

текста наводи се извор одакле је документ преузет: *Polnoe Sobranie Zakonov Rossijskoi Imperii*, v. 3, no. 1736, као и име преводиоца. И у овом случају наводимо само наслов Интернет презентације, иза кога следи наслов документа и назив колекције, затим датум када је страница последњи пут ажурирана, URL, и на крају датум приступа:

Seton Hall University, Russian and East European Studies Program, „How Russians Celebrated The Year 1700. Proclamation on the Introduction of a New Calendar, December 20, 1699”, у: *Documents in Russian History*, 18. I 2000, <<http://artsci.shu.edu/reesp/documents/new%20year-1700.htm>> (12. XI 2005).

Ако смо за извор користили неки документ који је доступан и у електронском облику, преко WWW-а или CD ROM-а, свакако да ћемо цитирати онај извор који смо заиста користили, тј. у примеру који следи електронско издање, а не штампано издање, иако знамо да и оно постоји. Следе два примера која уједно илуструју и како се наводе подаци преузети са Интернет издања неког листа, или CD ROM архиве часописа:

Milan Mišić, „Buba nije ugrizla”, у: *Нин*, (Интернет издање), бр. 2558, 6. јануар 2000, <<http://www.nin.co.yu/2000-01/06/11019.html>>, (8. IX 2005).

„Hiljadugodišnji zez”, у: *Vreme*, CD ROM издање, бр. 351, 12 jul 1997, стр. 63.

У првом случају нема броја странице пошто се Интернет издање разликује од штампаног, а у случају CD ROM архиве недељника *Време* страница је наведена јер је текст едитован у pdf формату, где је пагинација идентична штампаном издању недељника.

На исти начин требало би цитирати и чланак преузет из CD ROM издања енциклопедије. На пример:

„Methodology of historiography”, у: *Enciklopedia Britannica*, CD ROM Ed., 2001.

У вези са несигурношћу поновног проналажења информација на Интернету, односно верификације, тј. провере цитираног материјала, требало би скренути пажњу на још једну веома битну чињеницу. Наиме, никако не би требало сметнути са ума да електронске информације које проналазимо у сајбер простору не морају нестати заувек. Веома често се дешава да неке од информација за које се чини да имају само привремени карактер, као што су на пример постови са дискусионих група, касније буду похрањене у компјутерској архиви која је доступна онлајн. За поново проналажење таквих информација, које се не налазе на ранијим адресама, најбоље је

користити машине за претрагу (search engines).¹⁵ Маchine за претрагу често ће лоцирати нову URL адресу за документ који је нестао, односно који се више не налази на страници где смо га раније пронашли. На пример, целокупна електронска преписка, тј. поруке са дискусионе листе Удружења за историју и комјутеризацију (Discussion logs for H-AHC) архивирани су у три секције: према датуму, аутору и наслову, од августа 1997. године.¹⁶ Или, можда још бољи пример представља сајт рускога Удружења *Историја и компјутер*, чију презентацију смо посетили новембра 2005. године на адреси <http://kleio.dcn-asu.ru/aik>. Када смо после неколико месеци поново зажелели да се вратимо на исту страницу, то више није било могуће. Међутим, када смо стару адресу унели у поље за претраживање на Google-у, одмах смо добили нову локацију (<http://kleio.asu.ru/index.html>), на коју је премештена презентација овога удружења.

* * *

Посебна правила постоје и за цитирање електронске преписке – електронске поште, дискусионих листа, електронских конференција, јавних коментара, блогова, или електронских извора у ужем смислу речи. Овде ћемо навести неколико примера уз неколико важних напомена везаних за задовољавајући облик цитата у оквиру сваке од наведених врста.

Приватни e-mail - име и презиме аутора <ауторова e-mail адреса>, датум, наслов (subject) e-mail-а, e-mail упућен ка име и презиме примаоца (или само име и презиме примаоца) <e-mail адреса примаоца>:

Александар Јаковљевић <iskender@Eunet.yu>, 12. новембар 2002, Re: *consilium* !, e-mail Слободану Мандићу <smandic@sombor.com> .

Бранимир Шошкић <bracasole@yahoo.com>, 8. мај 2004, Re: *Istoricari u mrezi*, e-mail Слободану Мандићу <so.smandic@neobee.net> .

Александра Фостиков <aleks.fostikov@gmail.com>, 11. август 2005, *abstrakt*, e-mail Слободану Мандићу <mslobo@verat.net>.

Наведена форма цитирања приватног email-а обично не подразумева могућност провере извора, тј. приступа, јер је електронска преписка попут уобичајене преписке или телефонских разговора, којима приступ није слободно доступан. Ако садржај неког email-а сматрамо посебно битним за објашњење, аргументацију или илустрацију нечега што наводимо у тексту,

¹⁵ Maurice Crouse, *Citing Electronic Information...*

¹⁶ H-Net Discussion Networks, *Discussion logs for H-AHC*, новембар 2006, <<http://h-net.msu.edu/cgi-bin/logbrowse.pl?trx=lm&list=H-AHC>> (25. XI 2006).

аутор се сам може потрудити да обезбеди слободан приступ преписци на тај начин што ће поруку или писмо на неки начин архивирати и обезбедити им слободан приступ, на пример постављањем на неки сервер или сајт. Историчар Морис Кроуз (Maurice Crouse) је у своме Водичу за цитирање електронских информација у историјским радовима навео овакав случај, када је, дајући пример за цитирање електронске поште, као додатак цитату навео и адресу где је могуће погледати е-mail који даје у примеру.

E-mail ca list servisa - име и презиме аутора (или надимак, тј. nick) <ауторова е-mail адреса>, наслов е-maila, датум е-maila, име list сервиса, датум приступа:

„Balkan Academic News” <balkans@gmx.net>, [balkans] Job: Eastern European History, McGill University, 07 Nov 2005, to <balkans@yahoogroups.com>, distribution list, 14 Nov 2005.

h-ahc editor <koster@mail.h-net.msu.edu>, *H-AHC: „History in the Digital Age”, UNL Pauley Symposium, 21–22 September 2006*, 08 Sep 2006, H-NET Discussion List for Association for History and Computing <H-AHC@h-net.msu.edu> 10. III 2007.

Форум, дискусиона листа, електронска конференција - име и презиме аутора (или nick) <ауторова е-mail адреса>, наслов поруке или подтеме форума, име листе/форума/конференције <електронска адреса на коју је порука послата>, датум поруке, име странице на којој се електронски извор налази и њена URL адреса, датум последњег приступа:

Benjamin Arbel <arbel@post.tau.ac.il>, Mediterranean Historical Review - Call for Papers, H-Mediterranean <H-mediterranean@MMSH.UNIV-AIX.FR>, 6. III 2007, H-Net Discussion Networks – Mediterranean, <<http://h-net.msu.edu/cgi-bin/logbrowse.pl?trx=vx&list=H-mediterranean&month=0703&week=a&msg=bZ42s4mRSYjbIqzkRHP5w&user=&pw=>>> (30. III 2007).

„H-Soz-u-Kult (Ralf Wolz)” <ralfwolz@ZEDAT.FU-BERLIN.DE>, CFP: Ottoman Empire & Habsburg Monarchy [x-H-SOZ-U-KULT], H-LEVANT Editor <schad@mail.h-net.msu.edu>, 13 Oct 2002, H-Levant Discussion Logs, <<http://h-net.msu.edu/cgi-bin/logbrowse.pl?trx=vx&list=H-Levant&month=0210&week=b&msg=QUzPWgduAx8Scr5sGkNvfg&user=&pw=>>> (25. 11. 2006).

¹⁷ Maurice Crouse, *Citing Electronic Information in History Papers*, 7. VII 2004, <<http://history.memphis.edu/mcrouse/elcite.html>> (13. X 2006).

¹⁸ Исто.

Michael Watson <watson@k.meijigakuin.ac.jp>, H-JAPAN (E): WWW links, H-Japan Editor <j-edit@h-net.msu.edu>, 11 Dec 1996, H-Japan Discussion Logs, <<http://h-net.msu.edu/cgi-bin/logbrowse.pl?trx=vx&list=H-Japan&month=9612&week=b&msg=0izRdehsBS5YDx4/HU8fmw&user=&pw=>> (25. XI 2006).

Јавни коментари - име и презиме аутора (или nick), тема на коју се коментар односи, датум поруке, име странице на којој се електронски извор налази и њена URL адреса, датум приступа:

Mike Cosgrave, „The Unbearable Uselessness of Timelines”, 14. III 2007, у: *HistoryTalk: The Unbearable Uselessness of Timelines*, <http://historytalk.typepad.com/basic/2007/02/the_unbearable_.html#comments> (16. III 2007).

Pirat, „Uklonjene tezge sa piratskim diskovima u Beogradu”, 17. III 2003, у: *B92 - Komentari - Internet, Radio i TV stanica; najnovije vesti iz Srbije*, <<http://www.b92.net/info/komentari.php?dd=17&mm=3&yyyy=2003&start=400>> (24. IV 2005).

Sylwester, „History Audiobooks and Audio-based Journal Articles”, 12. IX 2005, in: *ClioWeb. History and New Media Design*, <<http://clioweb.org/archive/2005/09/12/history-audiobooks-and-academic-history/>>, (12. IX 2006).

Блог – име и презиме аутора (или nick), наслов и датум цитираног уноса у блог, име самог блога, име странице на којој се електронски извор налази и њена URL адреса, дан последњег update-a/a ако постоји и дан последњег приступа. Будући да име самог блога и име странице на којој се извор налази најчешће имају један заједнички назив, најједноставније би било да се ова два елемента споје у један:

William J. Turkel, „Readings for a Field in Digital History”, 09. I 2007, у: *Digital History Hacks*, 30. III 2007, <http://digitalhistoryhacks.blogspot.com/2007_01_01_digitalhistoryhacks_archive.html> (31. III 2007).

Miland Brown, „One Day in History - History Matters”, 17. X 2006, у: *World History Blog*, без датума, <<http://world-history-blog.blogspot.com/2006/10/one-day-in-history-history-matters.html>> (24. X 2006).

Biljana Srbljanović, „ddr-museum.de VS yugomuzej.com”, 8. VIII 2006, у: *B92 blog*, 24. X 2006, <<http://blog.b92.net/node/1452>> (24. X 2006).

Као што се из наведених примера уочава, код цитирања блогова уносе се три датума: први је датум уноса у блог (тј. када је аутор поставио блог), други датум је дан последњег апдејта сајта у оквиру којег је блог постављен и последњи датум је дан приступа.

* * *

С обзиром на количину материјала и доступност информација које се савременим историчарима пружају посредством *Мреже широм света* проблему цитирања електронских информација свакако треба посветити више пажње. Надамо се да ће објашњења и пропратни примери макар унеколико читаоцу приближити и разјаснити проблем цитирања електронских информација.

Summary

Problem of Quoting Electronic Information

Key words: *Internet, electronic information, quoting, information technologies, historiography.*

Living and working in contemporary digital environment is inevitably marked by growing impact of informational technologies in each segment of society. Internet expansion, as the largest global informational resource, and the digital revolution that took place in the last decade of the XX century, besides opening, by that time inconceivably large opportunities in the field of research, also brought up numerous problems concerning the application of new technologies in historical research. The subject of this article is the problem of quoting electronic information, a problem that a growing number of our researchers face each day. We are trying to explain, as simple as possible, what the problems that historians inevitably face when quoting electronic sources and literature are. There are, also, suggestions about how to quote, followed by pertinent examples. We pointed out at the new types of historical sources (e-mail, forums, discussion lists, electronic conferences, public comments, blogs). Suggestions are made on how to quote such sources. Avoiding taking given suggestions as final and only valid, we advise historians to be consistent and to stick to one chosen way of quoting, as well as to be ready to take challenges that contemporary historiography faces.